

Kdo ve, menda je imel vkljub vsemu temu razloge za to. On je sluga zakonov in zakon je prelomljen. Kaj njemu mar nasledki besede, katero je spregovoril, on je le orodje neizprosljive osode. Kam bi prišli, da si vsak uradnik prilastuje pravico, prezirati zakon in nadomeščati dolžnosti svoje službe s svojimi osebnimi nazori?

Diderot nam opisuje enak lep slučaj. Pri inventuri zapuščine najde notar med starim papirjem, ki je bil očitno namenjen za papirov koš, oporoko, katera mesto zakonitih dedičev, poštenih, pridnih in ubogih ljudi imenuje dedičem zelo bogatega razuzdanca. Nihče te oporoke ni vidil, nihče ne ve za njo. Gotovo jo je zapustnik hotel vničiti, to se mora sklepati iz kraja, v katerem se je nahajala. Ali treba tri, štiri ljudi spraviti ob srečo, da se obogati še boljše nevrednež? Notarju je bilo moč oporoko raztrgati ali sežgati. Nihče o tem ne bi zvedel, to bi bilo celo dobro djanje, katerega mu vest ne bi očitala.

Notar pokoril se je zakonu. Objavil je oporoko.

In Diderot to opravičuje.*)

(*Rép. française.*)

Francisque Sarcey.

Književnost.

Ueberblick der Verwaltungs- und Rechtsgeschichte des Landes Krain. Vortrag des Regierungsrathes A. Globočnik gehalten am 28. April 1888 bei der Monatsversammlung des Musealvereins in Laibach, 8, 52 str.

V tej knjižici podaja gospod pisatelj obris pravne zgodovine vojvodine Kranjske. Naravno, da v primerno ozkem obsegu, katerega je veleval kratek predavanju odmerjen čas, ni bilo moči tvarine obširno razpravljati, ker sega razprava, počenši z rimskimi časi, do današnjega dne. Z veseljem toraj pozdravljamo, da se gospod pisatelj ni zadovoljil z golim ponatisom svojega predavanja, ampak je navedel na dotičnih mestih natanko vire, iz katerih je zajemal, da bode po citatih vsakteremu mogoče najti za prašanje, ki ga zanima, pripomočke, ter mu

*) Teden pozneje (v Rep. fr. z dne 7. marca 1888.) popravlja Sarcey konec svojega članka ter pravi, da je Diderot'a navajal le po spominu. Spominjal se je slabo, Diderot pravi, da je notar testament vničil. Sarcey dostavi: kaj hočete, to so slučajji, v katerih sme vest dvomiti, tako ali tako more človek ravnati in ostati vkljub temu: le plus honnete homme du monde.

bode knjižica zadostno napotilo, če se je tudi pisatelj dotičnega prasanja menda le mimogrede drsnil.

Kdor se je le količkaj baval z enakimi studijami ve, kako mučno in težavno je, dobiti potrebne pripomočke in vire, čudil se bode toraj obilici novega in zanimivega, kar najde v tej knjižici, katera nam podaja tako rekoč okostje za pravno zgodovino Kranjske. Sedaj bode treba lotiti se posameznosti, dopolniti in popolniti kratak ta obris, popraviti ga, kjer bode natančno raziskovanje dovedlo menda do drugih rezultatov. Takih raziskavanj bode še mnogo treba in še le, ko bomo imeli dovolj specialnih razprav, moči bode misliti na toli zaželjeni sostav avstrijske pravne zgodovine.

Pravniki, kateri so preučili na vseučilišči pravno zgodovino, čudili se bodo prebravši to knjigo, da o marsičem velezanimivem v pravni zgodovini niti besedice slišali niso, da-si so marsikateri v knjižici razloženi ali barem omenjeni pravni instituti še dandanes precejšnjega pomena. Mimogrede naj le omenimo urbar, rectificatorium, pfandschillingsherrschaft itd. Kako zamotane so navadno vse zemljiške odveze, drvaščine itd. tikajoče se razprave, ker nam pomankuje temeljitih preiskav o naravi vseh dotičnih razmer. Pravna zgodovina, ki se dandanes po naših vseučiliščih uči, o vsem tem niti besede ne zine.

Pisatelj razpravlja najobširniše XVI. stoletje (stran 12. do 40.). Počenši z reformami cesarja Maksimilijana nam razlaga v tem oddelku razvoj justičnega zakonodajstva, sodni postopek ter organizacijo sodišč, razlaga nadalje upravo in dotično zakonodajstvo. Potem preide na spremembe, ki so dovedle do enotne države, se ozira na reforme Marije Terezije in Jožefa II. ter omenivši delovanje za časa francoske okupacije konča z oceno zakonodajstva našega stoletja.

Upamo, da opozori knjižica naše pravnike na malo da ne še popolnoma neobdelano polje ter na bogate še neizcerpljene vire za pravno zgodovino kranjske.

Zarad posebne zanimivosti naj omenimo tukaj konečno še dvoje podrobnosti. Iz te knjižice zvedli bodo širši krogi o najstarejem pravnem spomeniku v slovenskem jeziku. To je namreč l. 1582 prirejeni slovenski prevod gorskega zakona iz l. 1543. Dotični rokopis hrani knjižnica kranjskega deželnega muzeja, ki sploh hrani mnogo materijala za našo pravno zgodovino. Želeli bi, da se loti kak pravni historik teh zakladov.

Opisovaje sodni postopek in upravo sodišč v XVI. stoletji omenja pisatelj, da so oglejski patrijarhi imeli na več krajih po deželi svoja

duhovna sodišča ter da so pošiljali tječaj za sodnike duhovnike, ne-vešče narodnega jezika. Posledica tega bila je pritožba stanov, da se namesčajo za sodnike ljudje, ki ne ume ne jezika ne običaja narodovega. To se je zgodilo leta 1545. — das ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie ewig neu.

Drobne vesti.

(Osobne vesti). Deželnega sodišča svetnikoma v Celji imenovana sta: drž. pravdn. nam. Josip Reitter v Celji in okrajni sodnik dr. Emanuel Emminger v Mariboru.

Okrajni sodnik Aleksander Schilling premeščen je iz Borovelj v Št. Pavel. Okrajnega sodišča pristav Oton Filaferro v Brežicah imenovan je okrajnim sodnikom v Borovljah.

Premeščen je notar Ivan Plantan iz Zatičine v Radoljico.

Umrli je dne 20. avgusta t. l. v Ljubljani umirovljeni nadsodiški svetnik Anton Schmalz.

(Črnogorski zakonik) o katerem objavljamo v tej številki z dovoljenjem uredništva „Mjesečnika“, za kar mu bodi s tem posebna hvala, zanimiv članek prof. Vojnović-a, razglašen je bil z ukazom kneza Nikole iz katerega citujemo naslednji pasus: „Pred ovim zakonom da umukne svačija volja, a neka se čuje samo volja njegova, volja zakona. Iz njega nek se razlijeva pravda na sve one koji pravo čine, a nek se pod snagom njegovom krše i lome svi koji mu se opiru koji krivo čine. On nek je močna zaštita nevinosti koja je u opasnosti da postrada, a neumoljiv bič nasilju i samovolji koja od obijesti ili zlonamjerno hoće zla da čini. Od svijeh vlasti, a naročito od sudija, najstrožije zahtijevam, da su strogi i savjesni vršioци zakona i da u primjeni zakonskijeh odredjenja ne gledaju ni ko je ko, ni ko se kako zove, ni kog je roda i plemena, ni koji položaj zauzima, ni kojim se krstom krsti“.

(Kazen v slučajih § 525 k. z.) Janez K. je bil krivim spoznan prestopka zoper javno nravnost po § 525 k. z., ker je spoštovanje zoper svojega očeta žalil, ter se ga djansko lotil, in obsojen na mesec z dvema postoma vsak teden poostrenega zapora.

Vzklicu se je glede izreka o kazni vgodilo, ter, uvaževaje, da v § 525. k. z. kazen ni določno zažugana, ampak sodniku prepuščeno, naj primerno kazen izreče, uvaževaje nadalje, da se ta prestopok ne sme huje kaznovati, kot enaki prestopki, katerim je kazen v zakonu določena (§§ 411. 431 k. z.), kazen na en teden zapora znižala.